Summary of Briefing Papers on Forms of Government and Electoral Systems

.

د حکومتونو او ©اکنيزو (انتخاباتي) نظامونو پÀT

د معلوماتي }ا¼و لنÅ¾يز

بارن‍Pت روبين، د ن¼يوالT همکارN مرکز، د نيويارك }وهنتون

دامقاله داسT }ه }ام کT نيول شوU "T }ر همدU موضوع,,انو د ياش|ال ƒهای، برP0کØ» سلاسي، دونالد هاروويـ¯ ، ويليام ميلي، خوزU "يبوب او بنجامين ريلي له خوا له "متو شويو مقالو سره }ه تÅ¼او کT ولوستل شي. }دU کT د هغوی ©ولT موضوع,,انT را±ـي، خو ©ولT نظريT يT نه راغبرƒوي.

}ه دU دOرشو کلو کT "T د افغانستان د سلطنت له نسکورOدو تPر شوي، هPواد }دU ندی بريالی شوی "T د يوه مشروع حکومت کومه بÀه راجو«ه کÅ½ي. سلطنت لا هم يوه متنازع فيه موضوع ده او دملت بابا، مخکني ©ولواك اعليحضرت محمد ظاهرشاه، –رƒنده کÅ¼U "T د هغه بيا را‡وندي کول نه غوا«ي. له همدU امله نو دلته موÂ¹ يوازU د دولت }ر جمهوري بÀه غºOºو.

اسلام د افغانستان وƒ¼ي سره يو کÅ½ي، خو اسلام يوازU د حکومت بنسªيز اصول µيي نه يT کومه ±انر,,U¼ بÀه. }ه دU اصولو کT شورا هم را±ـي. دا نظريه "T واکمن دU له اتباعو سره سلا وکÅ½ي، }ه اوسني مهال کT د يو½ول انتخاب شوي جمهوري }ارلمان له لارU }ـT کPدلی شي "T د وƒ¼و ازادي او اسلامي اصولو ته }کT درناوی هم د اساسي قانون ديوU برخT }ه توƒه نغ¶تل شوی وي. ددغو اصولو تفسير او تطبيق د ©ول اسلامي امت حق او دنده ده، نه د کومـT ±انر,,U¼ ½ـT.

د کلونو کلونو وسله وال کÅ½کP• او بهرنM لاسوهنT له يوU خوا افغانستان له }اشـلو ، کمزورو او بـT اغPزU حکومتي موسسو سره }رO¶ود، له بله }لوه يT افغانان يو له بله جلا

ک¼ل او د وƒ¼و ½0رى يT داسـT راواخوـ±ول "T اوس له حكومت نه خورا ½0رU تمT لري. }دU ½ول نو نوى اساسي قانون بايد دداسـT ±واكمنو موسسو د جو«ولو موخه "T يو وخت متناقضه وه، توله ک¼ي "T افغانستان }ه اغ Pزمن ½ول اداره ک¼ى شي او هم د بيا }خلاينT او هم }راخT برخT اخيستنT ميكانيزم راجو« ک¼ي. افغانستان "T له نۀ¼يوالو نه مرسته او د نۀ¼يوالو امنيتي همكاري تر لاسه كوي، اوس همداراز د نۀ¼يوالT ©ولنT د بشـ|¼ غۀ¼يتوب د ƒªلو ه®ه هم كوي او نوى اساسي قانون بايد له دU امله تر شونT ک"T د ادرU له نۀ¼يوالو معيارونو سره ±ان سم ک¼ي.

حكومت دوه جلا خو سره تۀ¼لT خواوU لري:

- د ملي حكومت جو«µت، }ه تPره اجراييه: دا }ه عمومي ½ول د حكومت د}ارلماني يا جمهوري بÀT غوراوى او }ه دU ½له کT ددغو دوا«و بÀو بPلا بPلT –PرU او يا د هغوى يو تركيب رامخته كوي ؛ او
- د واك و0شنه له يوU خوا د مركزي حكومت او له بلT خو د ولايتي او د ©يªو ک"و د حكومتونو تر من³؛ كله كله دا د يوه مركزي او فدرالي دولت تر من³ د انتخاب }ه توƒه ان²ور0Oي، خو }ه ±ينو مركزي دولتونو کT هم له مركز نه د واكونو د بPلولو (ديسنترالايز0شن‌) اجازه وركول شوU او }ه مقابل کT يT داسـT فدرالي دولتونه شته "T مركز ته }کT ½0ر واكونه ورک¼ شوي دي.

دا }¿T "T لنۀ¾يز يT دلته راو«ل شوى د لومۀ¼N }وµتنT غم خوري؛ نورU }¿T "T }ه جلا ½ول لنۀ¾U شوي له دويمT }وµتنT سره بوختOPي. د قضا ونۀ¾ه او }ه تPره بيا قضايي بيا كتنه هم }ه جلا ½ول، د اساسي قانون د محكمT لـ|اره له و«انديز سره }ه تۀ¼او کT، –P¼ل شوU ده.

د افغانستان ادارU (موسساتي) ا«تياوU

موسسات هم بايد د افغانستان واقعيتونه }ه }ام كT ونيسي ، لكه:

- له ك¼كP• نه د افغانستان اوس اوس راوتنT ته }ه }ام سره، د ملي }خلاينT ا«تيا؛
- د سيمه }|زو، قامي او فرقه يي وفاداريو }ياو«تيا "T د هPواد جلا سيمT يT له جلا جلا سياسي لرليدونو او مشرتابه سره ت¼لي دي ، خو ½0رU ºUT سيمT }ورن„يزU (متجانسT) دي؛
- يوU همرن„T (واحدU) ادارU ته د و¼ƒو تنده "T د تو}ك د خ|لسرU واكمنM }ر ±اى }ه قانوني حقونو ولا«ه وي؛
- د ادارU كمزورتيا؛
- د سر شمPرنT نشتوالى او دهPواد د بPلابPلو سيمو او قامي ½لو تر من³ د خ|لو و¼ƒو د شمPر }ه ا«ه كلكT ناندرN؛
- دو¼ƒو خوره - وره ويشنه او د©رانس|ورت او مواصلاتو نشتوالى؛
- د ليك لوست او شمPر كولو ©يªه ك"ه؛
- د مشرانو، مذهبي –Pرو او نورو سيمه ييزو مخورو درناوى؛ او
- د سياسي ƒوندونو كمزورتيا.

اجراييــــــــه

د يوشمPر }راخT خ|رU خو ساده –¼نT له مخT جمهوري حكومت او د مركزي واك له مخT جو« دولت ±واكمن مركزي دولت او ½0ر ©يكاو (ثبات)رامن³ ته كوي، }ه داسT حال كT "T }ارلمانتار}زم او فدراليزم دلا½0رو ¾ƒون شونى كوي او تنوع مني. داسT بر0¶ي "T }ارلمانتاريزم د واك و0شنT ل|اره ½0ر موسساتي ميكانيزم رامن³ ته كوي. له دU امله ½0رى دا بÀه د هغو دولتو ل|اره غوره بولي "T له ك¼ كP"ونو راو±ـي. خو }ارلمانتاريزم هغه وخت اغPزمن وي "T }كT µكPلT سياسي ½لT، }ياو«ي وي.

جمهوري (د ولسمشر }ر واك بنا) بÀه د واك ½0ره ©ولÞدنه او ثبات رامن³ ته كوي او –رن„ه "T د كار دوره ©اكل شوU ده، د باور }ر رايT مشروطه نده.

همدا خبره ƒواكT دا ½ول نظام د اغÞزمنT ادارU لاµاره }ه ز«ه }ورU ƒر±وي، خو }دU كT د واك د ناو«ه كارونT خطر ½0ر0ºي، ±ككه "T }ه }ارلماني نظام كT لومه¼ى وزير (صدراعظم) }ه رايو سره له كاره ƒوµه كÞدلى شي. ددغسT يوU رايT قاعدU تو}ير كوي "T ورسره د لومه¼ي وزير ƒوµه كول اسان يا ƒرانºÞي.

د جمهوري نظام تر ©ولو لوى خطر دادى "T يوه ½له به له نا}ايه واك سره ªƒونكي شي، }ه داسT حال كT "T نورو ته به ±انونه بايلونكي بر0¶ي. }ه هغو ©ولنو كT "T له تاريخي }لوه يوه برلاسT ½له د وƒ¼و }ه سلو كT له Q٠ تر R٠ برخه جو«وي، د ولسمشرN ©اكنT µايي }ه دU ا«ه لكه }وه ©ولµولµتنه (ريفراندم) شي "T دغه ½له دU واك و"لوي او كه نه. ددغT ½لT يو غه¼ى µايي ن^دU د نورو ½لو له ملاته¼ بÞخي }رته ªƒونكى شي؛ يا دغه ½له µايي سره وو0شل شي او لاره د كومT كو"نµ ½لT بري ته }رانيزي "T ملي استازيتوب }كT نه وي. }ه هر حال، –رن„ه "T د ©اكنو سرته رسÞدل }ه وروستي تحليل كT نيم„¼تياوU لري، بايلونكى يT µايي }ايلT (نتيجT) ونه مني اوهÞواد يو ±لى بيا جه„¼و ته ©Þل وهي.

}ه هغو هÞوادو كT "T نوي له كه¼كÞ"ونو راو±ي د واك شريكول µايي د يوه من²مهالي (انتقالي) اقدام }ه توƒه، لكه د افغانستان }ه اسلامي انتقالي اداره كT، ضروري وي. اساسي قانون µايي د يوه انتقالي ƒام }ه توƒه د اجراييه واك د شريكولو غوµتنه وكه¼ي، خو ددU كار سرته رسÞدل }ه يوه }ارلماني نظام كT اسان وي. }رته له دU به دا سياستوالو ته }ر0¶ودل كÞºي "T –ن„ه كوي.

}ه عمل كT دوا«ه نظامونه داسT سره جو«0دلى شي "T }و د بل نيم„¼تياوU ½كT كه¼ي.

د افغانستان برلاسى سياسي دود د ولسمشري نظام (مخكT سلطنت) ديووالي يوه دولت }ه }لوN دى، خو ±يني مهم اقليتونه د فدراليزم غوµتونكي دي. دغو علاقمنديو ته

}ه }ام سره به ƒªوره دا وي "T د يوه داسـT ولسمشري نظام د جو«Ôدو ه®ه وشي "T
واكونه يT يو–ه له مركزنه ددU لإاره اخيستل شوي وي "T اغÔزمنT ادارU، ملي يووالي،
د ©ولو ƒ¾ون، }خلاينT او د سيمو راƒ¾ولو ته هسـT لاره }رانيزي "T ورسره د
}ارلمانتاريزم او فدراليزم ددوا«و د }لويانو اندÔ¶نو ته }ام شوى وي.
ƒ¾ نظام به "T ولسمشر او لومÔ¼ى وزير دوا«ه }كT له خاإلو باÔلا باÔلو دندو سره µكÔل
وي، ددغو دوا«و نظامونو يو شمÔر نيم„¼تياوU ور }وره كÔ½ي. داسـT يو نظام همدغه راز
د يوه اجرايي مشر د مÔ¼ينT يا د كار د و«تيا د لاسه وركولو }ه صورت كT بل "متو
لري. خو دغسـT يو نظام د واك د دوو سيالو مركزونو د راجو«ولو خطر منÔ³ ته راو«ي،
"T داسـT يوU سره وÔشـLT ©ولنT به ته ƒªوره }رU نه و±ـي "T نوU له كÔ¼كÔ• نه سر
را}ورته كوي. كه ولسمشر د يوه هسـT تشريفاتي مشر تر كـ"T را©يـ» كÔ¼ى شي، نو
دغسـT يو نظام }ارلماني نظام ته ورلنÔ¾ºي.
د ولسمشرN ©اكنT(انتخابات). كه افغانستان د ولسمشرN نظام غوره كÔ¼، نو د
ولسمشر لإاره ©اكنT دU د هسـT تش اكثريت يا د رايو د هسـT ساده ½Ôروالي }ر بنسـ»
نه تر سره كºÔي. د ولسمشرN ©اكنT بايد داسـT سمبال شوي وي "T وµيي ولسمشر
}ه ريÔ¶تيا د ملت استازيتوب كوي او نه د كومـT سيمـT يا ½ÔT. يوه لاره يT "T }ه باÔلا
باÔلو بÀو }ه نايجريا، كÔنيا او اندونيزيا كT كارÔدLT، د ولسمشرN له بريالي كانديد نه د
رايو اكثريت يا درايو½Ôر والى او ورسره ورسره د هر ولايت د رايو يوه معقوله برخه
غوا«ي. }ه نايجريا كT بريالى كانديد بايد د ©ول هÔواد د وƒ¼و درايو ½Ôره برخه او دغه
راز له دريو نه }ه دوه برخو ولايتونو كT د رايو }ه سلو كT ۲R تر لاسه كÔ½ي. }ه داسـT
يوه سيستم كT كه "Ôر U يو كانديد هم دغه معيارونه }وره نكÔ½ي بايد يو بل ميكانيزم هم
سنجول شوى وي لكه د هغو كسانو }ه ا«ه د قانون جو«وونكT جرƒT رايه "T تر نورو
يT ½Ô U ر U رايT و«U دي.
يو بل سيستم له رايه وركوونكو نه غوا«ي "T د خاإLT خوµT كانديدان يو }ر بل }سـT

کتار کڼي او لº تر لºه د خا˩ل لومړي او دويم انتخاب نوم واخلي. هغه کانديدان "T ½ رو لºو د لومړي انتخاب }ه توƒه نومولي وي له سيالM نه ايستل کºي او دويم انتخابونه د لومړي انتخاب }ه توƒه شمرل کºي تر هغو "T يوازU يو کانديد له معتبرو اکثريت رايو سره }اتT شي. ددU بÀT }لي کدل }ه هسT يوه ©ولنه کT "T ½ر وƒ¼ي يT ليك - لوست نشي کولی، ½ر ƒران دی، خو ددغT ستونزU د }وره کولو لاره د رايو دکاغذونو او }انو د ±انU¼ جو«ونT له لارU نيول شوU ده.

}ه ايريترريا کT، قانون جو«وونکT جرƒه ولسمشر د خا˩لو غ¼و له منª²ه ©اکي. له غوره کدو سره سم، ولسمشر له }ارلمان نه و±ي د ±ان }ر ±ای بل –وك ©اکي او }خا˩له د اجراييه مشر }ه توƒه را–رƒندºي. د هغه د کار دوره د قانون جو«وونکT جرƒT له دورU سره هم مهاله وي. دا ½ول يو نظام د ولسمشرN د ©اکنو }ر سر خبرواترو ته امکان ورکوي او دغه راز د ولسمشر د م¼ينT يا د کار دو«تيا د بايللو }ه صورت کT د ±ايناستي د موندلو لا˩اره يوه ساده لاره يا سيستم و«اندU کوي.

د ولسمشرN ©اکنT µايي د }ارلمان له ©اکنو سره هم مهاله شي، "T }ه داسT يوه حالت کT به قانون جو«وونکT جرƒه له ولسمشر سره ½ره خواخو¹ي وي او اداره به هم ½ر ثبات لري او يا کدی شي جلا تر سره شي، "T }ه دغسT يوه حالت کT دا امکان ½رºي "T }ارلمان دU د ولسمشر د مخالفينو }ه ولکه کT وي او µايي له هغه نه د حساب غوµتل ½ر کڼي.

د ولسمشر واکونه. دا بايد د }ارلمان د واکونو او همدغه راز د هغه د ©اکنT د –رن„والي }ه مجموعه کT }ه }ام کT نيول شوي وي. }ه هغه کT بايد د يوه ©ين... او اغزمن حکومت ضمانت شوی وي ، }رته لدU "T يا خا˩لسرU واکمني رامن³ ته کڼي او يا د نظرونو د رن„ارن„M مخه ونيسي.

له ولسمشر سره بايد دا واك وي "T که }ر هواد بريد وشو، جر„¼ه اعلان کڼي، بهرني

ا«يکي و}الي، تر ±ان„¼و شرايطو لاندU بيږ¼ه نی (اضطراري) حالت اعلان کړ¼ي ، }ه دU شرط "“T }ارلمان يT ورسره ومني (ددU برخT ±ان„¼U مقاله دU وکتل شي)، }يسT راوباسي او و¼ƒنيز بحثونه له قانون سره سم }ايته ورسوي. نور واکونه هم بايد "“T }ه ±ير سره و©اکل شي:

- **د قوانينو و«اندU کول.** دا خورا ارزµتناک واک µايي داسT يو حکومت رامنƒ³ ته کړ¼ي "“T ½©ر سره }ييلی دی. ولسمشر او حکومت يT دا استثنايي حق درلودلی شي "“T بودجه او همدغه راز }ه ±ينو نورو برخو کT قوانين و«اندU کړ¼ي. ولسمشر µايي دا حق هم ولري "“T يو شمƿر ©اکلT قانوني لايحT بيږ¼ه نM (اضطراري) ونومويي او }ه يوه ©اکلT زماني موده کT }رU د رايو ا"“ولو غوµتنه وکړ¼ي (له ۳۰ - QR ورƒ±و }ورU).
- **ويªو.** ولسمشر µايي د يوشمƿر قوانينو د ويªو کولو حق ولري. قسمي ويªو ("“T }ه امريکا کT ورته line-item veto وايي) يا هغه واک "“T د يوU لايحT د بشƒ¼U منتT يا ردونT }ر ±ای د هغT ±ان„¼ي }اراƒرافونه ردولی شي، ولسمشر لا }ياو«ی‌کوي. د ولسمشر د واکونو د ارزولو يوه بله لاره داده "“T هغه ته د ويªو د حق له ورکړ¼ ½½U¼ه وشي ، خو دا واک ولري "“T يوه لايحه د اساسي قانون محکمT ته واستوي (که دغسT يوه اداره موجوده وي) "“T له اساسي قانون سره د هغT سموالی س|ين کړ¼ي.
- **د فرمان واک.** }ه تƿره بيا له دU امله "“T افغان }ارلمان µايي کال - دولس مياشتT همداسT را©ول نه وي او د فوق العاده غونډ¾U رابلل يT ƒران او وخت ضايع کوونکي دي، ولسمشر ته µايي "“T د فرمان د راايستلو واک ورکړ½ شوی وي. د ن¼N© ول ولسمشران دا واک لري "“T د قانون د }لي کولو لا|اره اجرايي لارµوونT وکړ½ي. ولسشمر ته دا حق هم µايي ورکړ½ شي "“T کله }ارلمان را©ول نه وي او يا ان هغه وخت "“T را©ول هم وي }ه بيږ¼ه نيو موضوع„انو کT، د فرمان

له لارU قوانین راوباسي. دغه ½ول یو قانون باید تر یوU ©اكلT مودU (۹۰ ور±و؟) وروسته كه د }ارلمان له خوا و نه منل شي، له اعتباره ولوºي.

بله لار یT داده "T د }ارلماني رخصتیو }ر وخت یوه }ارلماني جرƒه }ر كار وسائل شي "T فرمانونه و–¼ي.

- **قضاییه –¼نه.** كه "رU قضا، د اساسي قانون محكمه یا د بشري حقونو كمیسیون د بنسªیزو حقونو د نقض له }لوه د كوم قانون او یا حكومتي اقدام د بیا كتنT حق ولري (وƒورئ: ددU برخT ا«ونده مقاله)، نو دا خبره باید د ولسمشر }ر فرمانونو او نورو ƒامونو هم د }لي كدو و« وي.
- **}ر امنیتي ±واكونو –ار.** }ر ب‍لا بلو وسله والو ½لو د ولس –ارنه د ادارU مركزي موضوع جو«وي. }ه اساسي قانون كT باید داخبره }وره روµانه راغلT وي "T ولسي واكمن (ملكي "ارواكي) د }و±یانو }ر ©اكنT، د موادو درسولو }ر ©كو، بودجT او ±ای }ر ±ای كولو }وره واك لري. دغه ½ول ولسي "اروكی كدی شي "T ولسمشر وي او یا ددU ل}اره "T }ه یوه لاس كT د½ر واك د ©ولدو خطر راº شي، µایي ددفاع ملكي عالي شورا وي. }ه اساسي قانون كT µایي د هر هغه امنیتي "اروكي خلاف كلك اقدامات ا©كل شوي وي "T له دغو مقرراتو –خه سرغ¼ونه وك½ي.
- **ƒ¾ول (تركیب).** د بودجT د و«اندU كولو، قانوني لایحو ته د بی¼ه ني توب دری³ وركولو، قسمي ویªو او د فرمانونو د رااستلو د }راخو واكونو تركیب }ه برازیل او "یلي كT د ±واكمنو ولسمشرانو تر مشرتابه لاندU ©ین„T ادارU رامن³ ته ك½U. خو دغه هولادونه هومره كورني ك¼ك"ونه او جلا والی نلري "T }ه افغانستان كT شته.

د كار ددورU محدودیت او د ±ای نیول. اساسي قانون دغه راز باید د ولسمشر د

کار دددورU او¹دوالی او ورسره ورسره دا خبره و©اکی "T ايا د يوه کس ل|اره –و±له د ولسمشرN –وکM ته }ر در0دو محدوديت شته او که –ن„ه. د بPوزلو هPوادواجرايي ولسمشران }ر عمري مشرانو او«ي او دشخصي مل„رتياوو او فساد له لارU واك "لوي. د کاري دورU نه محدوديت ددU سببب ƒر±ي "T }ر –وکM ناست کس تر يوU نا}اT مودU واکمن }اتT شي او واك ناو«ه وکاروي. ددU تر –ن... د ©اکنو د بايللو }ه صورت کT د مجازاتو خطر هم له منـ²ه و«ي.

}ه داسـT يوه بT ثباته هPواد لکه افغانستان کT، اساسي قانون بايد دU موضوع ته "T که ولسمشر مه¼ شي او يا د کار و«تيا له لاسه ورکه½ي نو –ه به کOPي، ±انـ„¼ی }ام وکه½ي. µاي هغه يو يا –و مرستيالان ولري "T له هغه سره يو ±ای }ه هماغه يوه انتخاباتي }ا½ه کT ©اکل شوي وي. اوسنی سيستم "T }ر بنسـ» يT د واك د و0ش د يوه ميکانيزم }ه تو ƒه ،د ولسمشر –لور مرستيالان له بPلابPلو ½لو يا سيمو –خه غوره شوي دي، دا خطر له ±انه سره لري "T د ولسمشر د مه¼ينT يا د کاري و«تيا د بايلنT }ه صورت کT يو 0½ر مهم سياسي ميلان رامنـ³ ته شي "T خطرناك دی او 0½رو هغه وخت µه درك که¼ "T }ر ولسمشر کرزي د و‡نT بريد وشو. نوی ولسمشر کPدی شي د يوU ©اکلT مودU ل|اره د قانون جو«وونکT جرƒT له خوا غوره شي او نوره خبره نويو عمومي ©اکنو ته }ر0¶ودل شي. د ±ای نيولو ميکانيزم بايد }ه بيخي روµانه ½ول ©اکل شوی وي "T د ±ايناستي که½کP• رامنـ³ ته نه که½ي.

قانون جو«وونکT جرƒه. ددU ل|اره "T }ه افغانستان کT حکومت له اغPزه ½ك و اوسي، تقنينيه جرƒه دU بT حده نه فرقه ييزه کOPي، خو يوازU دU استازو ته فرصت او د لOه کيو نظرونو ته د –رƒند0دو امکان ورکوي. دا اند0¶نT د يو ل¼ جو«µتنو، ©اکنيز سيستم، واکونو او که½نلارو }ه ترکPبولو سره لPرU کPدلی شي. د }ارلماني نظام تقنينيه جرƒه بايد ددU ل|اره "T حکومت و"لولی شي بايد دا وس ولري "T اغPزمن اکثريتونه راجو« او }ر }روƒرامونوهوکه½U تر لاسه که½ی شي. د جمهوري نظام تقنينيه جرƒه تر دU

هم د نظرونو رنـ„ارنـ„ي درلودلى شي، }ه دU شرط “T د قوانينو دتدوين اوتصويب قواعد د اجراييT او }ارلمان ترمنـ³ }ه داسـT يوه انـ¾ول }ه }ام كT نيول شوي وي “T }ه همغـNº د تـ„ـلارو جو«ول شوني كـ¼ي.

جو«µتونه. د ١٩SQ كال اساسي قانون دوه مجلسي }ارلمان }ه }ام كT نيولى و او د همدغT بـTÀ د ساتلو لـ|اره قوي دليلونه شته. افغانان }ه كوزني مجلس كT ½0موكراتيك استازيتوب غوا«ي، خو سـ|ين رويواومخورو ته د وكالت د سـ|ارلو دود او همدغه راز دا ا«تيا “T دµ²و او لـºه كيو استازيتوب دU هرومرو وي، د يوه }ورتني مجلس ددرلودو غوµتنه كوي “T د مخامخ اونامستقيمو ©اكنو او ورسره ورسره د انتصاب د يوU ƒ¾U بـTÀ }ه كارولو غوره شي. }ورتنى مجلس µايي دقوانينو د ±نـ¾ولو واك ولري خو نه به شي كولى “T فانون تدوين او يا رد كـ¼ي. د افغانستان تاريخ او دودونو ته }ه }ام سره، }ر ±اى به وي كه لويه جرƒه د دولت د تر ©ولو لو«U خو فوق العاده ادارU }ه توƒه }ر ±اى وساتل شي.

د تقنينيه جرƒT ©امنـT. د ƒوندونو كمزورتيا اوسيمه ييزو او ±ايي ƒªو او ±انـ„¼نو ته }ه }ام سره، د تقنينيه جرƒT ©اكنيزنظام دU د سيمو استازيتوب شونى كـ¼ي. د ملي }خلاينـT د ه®ولو لـ|اره دU د ©اكنو دغه نظام كانديدانو ته انـ„ÞزU “متو كـ¼ي “T د }لوN د ƒªلو لـ|اره }راخـT ©لوالـT (ايئتلافونه) راجو« كـ¼ي. د ©اكنيزو حوزو بريدونه (حدود) بايد روµانه وي “T د ©اكنو د عادلانه والي }ر سر لانجو ته دومره ±اى }اتـT نشي.

د تقنينيه مجلس د ©اكنو تر ©ولو مشهور سيستمونه يو هغه دى “T ورته ” تر ©اكلي بريده لومـ¼ى اوµتل “ وايي او }ه برتانيا او امريكا كT دود دى او بل ته د تـ¼لي لست له مخـT د نسبي استازيتوب سيستم وايي. يو يـT هم د افغانستان لـ|اره جو« ندى. د امريكا او برتانيا }ه سيستم كT، ©ولـT ©اكنيزU حوزU نـˆدU برابر وƒ¼ي لري او يو كانديد غوره كوي. ƒªونكى هغه –وك دى “T رايـT يـT له نورو نه عادي ½0رU وي. }ه افغانستان كT به له باوري سر شمـÞرنـT }رته د ©اكنيزو حوزو د بريدونو دغه ½ول ©اكنه جـ¼U را }ورته كـ¼ي.

دا سیستم همدا ½ول د ╚ºه کیو د نظرونو استازیتوب نشي رامن³ ته کولی. د نسبتي استازیتوب د ساده بڼه تر مخ، ©ول هڅواد لکه یوه ©اکنیزه حوزه }ه }ام کې نیول کې᠎ي او رایه ورکوونکي }ک خ|ل رایټ ±انـ„¼و و ƒ¼و ته نه ، بلکه ƒوندونو ته ا"وي. هر ƒوند د ارزµت د ترتیب له مخ د کاندیدانو یو لست و«اندU کوي او د وکالت –وکM هم ƒوندونو ته د هغوی د لاسته ورو«و رایو د سلوالƗ (فیصدN) }ه انه¾ول ورکول کې᠎ي. دا ½ول سیستم ±واکمن سیاسي ƒوندونه غوا«ي او د سیمو (جغرافیه) له مخ استازیتوب نشي "متو کولی. د " }رانستي لست " نسبتي استازیتوب به "T }ک رایه ورکوونکي د ƒوندونو له خوا }ه و«اندU شوي لست کې د خ|ل خوµ کاندیددان غوره کوي، }ه داسې یوه هڅواد کې }ه سختM }لی شي "T د لیك - لوست ک"ه }ک ½0ره ©یªه ده.

یو ±ل "T داسې سر شمڅرنه و شوه "T }اړه یا }راخه ومنل شي، بیا نو د ©اکنیزو حوزو حدود د و¼ƒ د شمڅر }ر بنسټ» ©اکل کې᠎دلی شي. دغسې ©اکنیزU حوزU یا یو او یا –و تنه غوره کولی شي. تر هغو "T دغه وخت راÍي، ویلیام میلي د بلې لارU و«اندیز که¼ی دی. هر ولایت (یا بل کوم اداري واحد) دU د یوU ©اکنیزU حوزU }ه توƒه وبلل شي. د ©اکنو کمیسیون به هر ولایت ته تر ©اکنو وروسته د ©ولو هغو معتبرو رایو د انه¾ول }ه }ام کې نیولو سره –وکM بڅلوي ، "T }ه دغه ولایت کې ا"ول شوي دي. که "څرU تقنینیه جرƒه ۳۲۰ –وکM ولري (}ه من²ني ½ول هر ولایت ته ۱۰ –وکM)، }ه دغسې یوه حالت کې به نو هغه ولایت "T د ©ول هڅواد درایو }ه سلو کې ۱R یا ا"ولي، Q۸ –وکM (}ه سلو کې ۱R) تر لاسه کوي. دا سیستم ±ایي مخور ه®وي "T هم }ه رایو کې د ƒ¾ون ل|اره (د µ²و }ه ƒ¾ون) خلك وه®وي او هم دا "T }ه رایو کې کوم ½ول ©„بي وکه¼ي (لکه د کو"نیانو له خوا رایه ورکول، د رایو }ه صندوقونو کې لاس وهل، –و رایه ا"ول او نور) "T باید ددU هر –ه }ه و«اندU یا ساتنه وشي.

دا سیستم د ƒÀو غ¼و ©اکنیزU حوزU غوا«ي. د افغانستان }ه ½0رو سیمو کې دبڅلا بڅلو

قومونو ƒ¾والي ته }ه }ام سره، غوره به وي كه د ƒÀو غ¼و د ©اكنيزو حوزو سيستم }ه راتلونكي كT هم وساتل شي "T }ه هره سيمه كT د ںºه كيو استازيتوب }وخ شي. دا ©ولT مقالT د رايو وركولو خورا ½ں0½U هغه بTÀ µيي "T ددغه ½ول ©اكنيزو حوزو ں|اره }ه }ام كT نيول كPدلى شي، او ±ينT يT د افغانستان }ه شرايطو كT تر ±ينو نورو µايي ں0½ر غوره والى ولري.

كه "ں^PU د ٢٠٠Q كال د جون }ه ©اكنو كT د ƒÀو غ¼و ©اكنيزU حوزU "T }ورته يT يادونه وشوه، وكارں0ي، نوبيا د ©اكنو –و ½وله سيستمونه كارں0دلى شي. ويليام ميلي د ولايتي ƒوندي لستونو له مخT ("T }ه ولايتي ك"ه µايي د }لي كPدو و«تيا ولري) د نسبتي استازيتوب او د تاييدي رايT ا"ونT د يوU ƒ¾ولT (تركيب)}و«انديز كوي. }ه تاييدي رايه ا"ونه كT رايه وركوونكي يوازU د هغه كانديد د نامه مخT ته د تاييد ن¶ه ¹دي "T دوى يT غوا«ي. كه يو ولايت د تاييدي رايه وركولو له لارU د }ن²و تنو د ©اكنT حق ولري نو هغه }ن²ه كانديدان به غوره كoPي "T تر نورو ©ولو يT رايT لو«U وي. بله لار د انفرادي نه ںoPد0ونكT رايT سيستم دى "T د لويT جرƒT د رابللو خ|لواك كميسيون ترU د رايو }ه دويم }¼او كT، ںº تر ںºه }ه جلا ل اباد كT، كار اخيستى و، "T زه يT شاهد وم. هر رايه وركوونكى يوه كانديد ته رايه وركوي. كه "ں^PU له يوU ولسوالM نه –لور وكيلان را±ي، د كانديدانو د ليكT دسر–لور تنه به غوره كoPي. كه د سيالانو رايT برابرU وختلT نو د }"T }ه ا"ولو به موضوع حل كoPي، خو د رايو دا½ول برابر راختل به د ن^دU S٠ رايه وركوونكو د كالج }ه انه¾ول }ه عمومي ©اكنو كT ںº عموميت ولري "T زرƒونه رايه وركوونكي }ه كT ƒ¾ون كوي. دا سيستم د ايئتلافونو راجو«ول نه ه®وي، بلكه }ه دU كT ƒ¾ون او سرته رسول يT }ه نسبي ½ول ساده دي.

تقينيني واكونه او طرزالعملونه. كه ©اكنيز سيستم داسT يوه تقنيني جرƒه راجو«ه ك¼ي "T كوزنى مجلس يT د افغانستان د رن„ارن„M }راخ استازيتوب وك¼ى شي او ƒوندونه

“T كولى شي }ارلمان ته نظم وركه½ي، هماغسـT كمزوري }ا ته وي نو داسـT نه بر¶ي
“T تقنينيه جرƒه دU }ه }ه منظم او كو©لي ½ول كار وكه½ى شي. له دU امله نو يوازU له
ولسمشرسره ددU واك }اتÞدل “T }ه ©اكلو برخو كT د قانون دجو«دو و«انديز وكه½ي،
فرمانونه راوباسي او يا يو شمÞر قوانين ” بيه¼ه ني “ وبولي، د يوU اغÞزمنT ادارU د
رامنÞ ته كولو ل|اره ضروري دي، ان كه }ارلمان }راخ نظرونه –رƒند هم كه½ى شي او د
ولسمشر د واكونو د يوه }ªونكي دنده هم سرته ورسولى شي. مهمه موضوع به دا وي
“T ايا }ارلمان د حكومتي بودجT د تعديل اوتاييد يا ردولو سره د مخالفت واك ولري او
كه –ن„ه. }ه داسـT هÞوادو كT لكه افغانستان د بودجT د تعديل يا بودجوي او مالي
قوانينو د را و«اندU كولو واك µايي د }لويانو ل|اره د نا}ايو غوµتنو يوه له¼N را وخو±وي
او له }ارلمان نه دا و«تيا واخلي “T }ر ملي مسالو (اجندا) غور وكه½ي.
تقنينيه جرƒه دU د حكومت له غه¼و، }ه تÞره بيا د امنيتي ±واكونو له غه¼و نه د }وµتنو حق
ولري اوµايي دا كار}ه جرƒه ƒيو (كميªو) كT د اور©دنو }ر وخت وشي. قانون
جو«وونكT جرƒه دU داساسي قانون د ا«ولو (تعديل) حق ونلري او دا حق دU }ه لويه
جرƒه لوى اكثريت (}ه سلو كT S۰ يا }ورته) ته بÞل وساتل شي.
كوزنى مجلس (ولسي جرƒه) دU خ|ل مشر ولري “T د جرƒT كارونه }رمخ بو±ي.
مشر دU د جرƒه ƒيو (كميªو) د جو«ولو او د كاركوونكو د ƒومارلو (استخدام) واك
ولري. مشر دU د ولسي جرƒT د كاري ت„ـلارو د اعلان واك ولري. دغه ت„ـلارU يا قاعدU
“T µايي }ه اساسي قانون كT }ه روµانه ½ول نه وي يادU شوU، د اساسي قانون د
سمT }لT كÞدنT ل|اره خورا ارزµتناكT دي او بايد “T د نه¼يوالو تجربو }ه ر½ا كT ورته
كلكه }املرنه وشي.

ضروري –ان„T. اساسي قانون همدغه راز يو شمÞر خ|لواكT –ان„T هم راجو«ولى شي
“T }ه مخامخ ½ول له يوU حكومتي ادارU سره هم ته¼او ونه لري. ددغو –وكيو

کارکوونکي µايي د ولسمشر له خوا ونومول شي او }ارلمان يT د يوU نسبتا او¹دU مودU لاره تاييد ك½ي "T د كار دوره يT له هغو"اروكو سره "T انتخابي دي، هم مهاله نشي.

}ه ضروري "اروكو كT دا كسان راتللى شي: (مدعي العموم)؛ لوى –ارنوال، د مركزي بانك (د افغانستان بانك) مشر؛ د بشري حقونو د كميسيون مشر او غ½ي "T له بشري حقونو نه سر غ½ونT و}ªي او دوسيT محكمT ته واستوي؛ د ملكي ادارU د كميسيون مشر او غ½ي "T د دولتي ادارو }ر }اسنيو –وكيو ©اكنT و–اري "T شخصي }املرنT، كورنM خ|لوN او فساد ته ½ر ±اى }اتT نشي؛ د قضايي كميسيون مشر او غ½ي "T قضا ته كانديدان و–اري او معرفي ك½ي؛ د حكومت خلاف د و¼ƒو د شكايتونو اوردونكى "T يوه جلا –ان„ه يT د µ²و د شكايتونو د اوردو لاره وي؛ د احتساب لوى مشر "T }ر حكومتي بودجT او ل„¶تونو }ام وساتي؛ او د ©اكنو (انتخاباتو) د كميسيون مشر او غ½ي.